

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain 65 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annettua lakia.

Lain 65 §:ssä pidennettäisiin ympäristöterveydenhuollon järjestämiseen liittyvän poikkeusmenettelyn määräaika siten, että lainkohdan edellytykset täyttävä hyvinvointialue voisi jatkaa ympäristöterveydenhuollon järjestämistä enintään vuoden 2032 loppuun saakka.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	3
3 Tavoitteet	4
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	5
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	5
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	5
5 Lausuntopalaute	5
6 Voimaantulo	5
7 Suhde perustuslakiin ja säätämismenettely	6
LAKIEHDOTUS	7
sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantuloa koskevan lain 65 §:n muuttamisesta.....	7
LIITE	8
RINNAKKAISTEKSTI.....	8
sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantuloa koskevan lain 65 §:n muuttamisesta.....	8

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskeneen hallituksen esityksen (HE 241/2020 vp) eduskuntakäsittelyn yhteydessä sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulon annettuun lakiin (616/2021), jäljempänä *voimaantulolaki*, lisättiin ympäristöterveydenhuollon järjestämistä koskeva poikkeussääntely. Eräin edellytyksin hyvinvointialueen alueen kunnat voivat sopia siitä, että hyvinvointialue järjestää ympäristöterveydenhuollon tehtävät, vaikka lähtökohtaisesti tehtävien järjestämisestä vastaavat kunnat tai niiden yhteistoimintaelimet. Edellä mainitun poikkeuksen mukainen järjestämismalli voi voimassa olevan säännöksen mukaan olla voimassa vain vuoden 2027 loppuun saakka.

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa X tunnuksella Y.

2 Nykytila ja sen arviointi

Ympäristöterveydenhuollon valvonnan toimeenpano kunnassa käsittää elintarvikelain (297/2021), eläinlääkintähuoltolain (285/2023), tupakkalain (549/2016) sekä terveydensuojelulain (763/1994) mukaisen valvonnan toimeenpanon kunnissa. Ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä säädetään ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta annetussa laissa (410/2009). Lain mukaan kunta vastaa ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä joko itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa muodostetulla yhteistoiminta-alueella. Jos kunnalla ei ole käytettävissään ympäristöterveydenhuollon järjestämiseksi vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavia henkilöstöresursseja, sen on kuuluttava yhteistoiminta-alueeseen. Ympäristöterveydenhuollon järjestämisvastuu kuuluu siten lähtökohtaisesti kunnille ja niiden muodostamille yhteistoiminta-alueille.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta annetun hallituksen esityksen (HE 241/2020 vp) käsittelyn yhteydessä sosiaali- ja terveydenvaliokunta lisäsi mietinnössään (StVM 16/2021 vp) voimaantulolakiin säännösehdotukset siitä, että eräin edellytyksin hyvinvointialue voi järjestää myös ympäristöterveydenhuollon tehtävät, jotka muutoin ovat kuntien ja niiden yhteistoimintaelimien järjestettävänä.

Valiokunnan muutosehdotusta perusteltiin sillä, että aluehallinnon ja monialaisten maakuntien parlamentaarisessa selvitystyössä (Valtiovarainministeriön julkaisuja 2021:1¹) on esitetty ympäristöterveydenhuollon järjestämisvastuun siirtämistä kunnilta hyvinvointialueille vuonna 2026. Eräillä alueilla järjestämisvastuu oli siirretty sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavan kuntayhtymän järjestettäväksi siten, että alue vastaa tulevan hyvinvointialueen aluetta. Hallintovaliokunta piti perusteltuna (HaVL 12/2021 vp), ettei näillä alueilla muuhun sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmiin integroituja toimintoja tarvitsisi purkaa. Tämä on

¹ <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-722-7>

hallintovaliokunnan mukaan toteutettavissa siten, että siirrosta sovitaan, se koskee koko aluetta ja kunnat osoittavat siihen täysimääräisen rahoituksen.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdotti mietinnössään, että säännöksessä mahdollistetaan ympäristöterveydenhuollon tehtävien hoitaminen hyvinvointialueilla, jos kunnat ovat tehneet sopimuksen tehtävän hoitamisesta osana muita integroituja sote-palveluja viimeistään vuoden 2022 lopussa koko hyvinvointialueen alueella ja hyvinvointialue ja kunnat tekevät asiasta sopimuksen siten, että kunnat osoittavat siihen täysimääräisen rahoituksen. Sopimuksen on oltava voimassa 31.12.2027 saakka. Valiokunnan ehdottama sääntely on sellaisenaan voimassa voimaantulolain 65 §:ssä.

Voimaantulolain 65 §:n mukaista poikkeamismahdollisuutta on hyödyntänyt ainoastaan Pohjois-Karjalan hyvinvointialue ja sen toimialueen kunnat. Alueen toimijat eivät ole ryhtyneet toimiin järjestelyn purkamiseksi. Järjestely on toiminut Pohjois-Karjalassa, mikä on mahdollistanut kustannustehokkaan ja vaikuttavan sekä tasalaatuisen ympäristöterveydenhuollon toteuttamisen koko maakunnan alueella. Toteutustapa on varmistanut myös osaavan henkilöstön saamisen ja osaamisen kehittämisen sekä erikoistumisen. Kaikilla alueen 13 kunnalla on ollut halu jatkaa nykyisellä järjestämistavalla.

Valtaosa alueen kunnista ei täytä ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta annetun lain 2 §:n 1 momentin edellytyksiä ympäristöterveydenhuollon järjestämiselle yksittäisenä kuntana. Jos ympäristöterveydenhuollon järjestäminen palautettaisiin alueen kuntien hoidettavaksi, kuntien tulisi muodostaa yksi tai useampia lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuja yhteistoiminta-alueita. Käytettävissä olevan ajan voidaan arvioida olevan riittämätön siihen, että uusia hallintorakenteita ehdittäisiin perustaa ja toimintaa siirtää hyvinvointialueelta uusille yhteistoimintarakenteille hallitusti nykyisen siirtymäajan puitteissa ennen vuoden 2027 loppua.

Niin ikään voidaan pitää selvänä, ettei nyt ehdotettavan muutoksen yhteydessä ole tarkoituksenmukaista avata ympäristöterveydenhuollon järjestämistä koskevaa poikkeamismahdollisuutta muille kuin niille alueille, jotka ovat sopineet asiasta voimassa olevan voimaantulolain 65 §:n mukaisesti. Ympäristöterveydenhuollon järjestämiseen liittyvät kansalliset ratkaisut on siis tarkoituksenmukaisinta ratkaista erillisessä valmistelussa eikä tämän hallituksen esityksen yhteydessä.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on välttää sellaisia ympäristöterveydenhuollon järjestämisvastuun hallinnollisia uudelleenjärjestelyjä Pohjois-Karjalan alueella, jotka saattaisivat osoittautua väliaikaisiksi tai tarpeettomiksi ympäristöterveydenhuollon järjestämistä koskevien mahdollisten tulevien valtakunnallisten ratkaisujen vuoksi. Tavoitteena on turvata palvelujen jatkuvuus sekä mahdollistaa mahdollisten tulevien järjestämisratkaisujen toteuttaminen hallitusti. Nyt ehdotettava määräajan pidennys mahdollistaa järjestelyn jatkumisen ilman välivaiheen hallinnollisia muutoksia siinä tapauksessa, että ympäristöterveydenhuollon järjestämisvastuu myöhemmin siirretään kansallisesti kunnilta hyvinvointialueille.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi voimaannanolain 65 §:n 2 momenttia siten, että pykälässä tarkoitettun ympäristöterveydenhuollon järjestämiseen liittyvän poikkeusjärjestelyn määräaika pidennettäisiin vuoden 2027 lopusta 31.12.2032 saakka. Pykälää ei esitetä muutettavaksi muutoin, joten pykälässä tarkoitettu poikkeamismahdollisuus ei avautuisi uusille alueille. Käytännössä esitettävä muutos koskisi siis ainoastaan Pohjois-Karjalan hyvinvointialuetta ja sen toimialueen kuntia, jotka ovat Heinävesi, Ilomantsi, Joensuu, Juuka, Kitee, Kontiolahti, Lieksa, Lipperi, Nurmes, Outokumpu, Polvijärvi, Rääkkylä ja Tohmajärvi.

Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi myös siten, että aiemmasta sopimuksen kesto koskevasta ehdottomasta määräajasta luovuttaisiin. Ehdotettavan muotoilun mukaan sopimus voisi olla voimassa enintään vuoden 2032 loppuun saakka. Näin ollen alueen toimijat voisivat luopua hyvinvointialueeseen perustuvasta järjestämismallista jo ennen vuoden 2032 loppua, mikäli ne katsoisivat sen tarkoituksenmukaiseksi.

Esitetyt muutokset eivät muuta voimassa olevan voimaannanolain 65 §:n 1 momentin edellytyksiä, mikä tarkoittaa sitä, että järjestely on jatkossakin kaikille alueen toimijoille vapaaehtoinen ja se edellyttää kaikkien toimijoiden yksimielisyyttä sekä täysimääräistä rahoitusta. Tähän liittyen 2 momentissa on edelleen tarpeen säätää siitä, että sopimuksen tulee sisältää määräykset menettelystä sopimuksen päättyessä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Esityksellä ei sellaisenaan ole itsenäisiä vaikutuksia, vaan sen tarkoituksena on mahdollistaa nykyisen toimintamallin jatkuminen poikkeusjärjestelyn määräaika jatkamalla. Jos ympäristöterveydenhuollon järjestäminen siirretään kansallisella ratkaisulla kunnilta hyvinvointialueille, voidaan nyt siirrettävän määräajan puitteissa toimintaa jatkaa Pohjois-Karjalassa oletettavasti sellaisenaan. Määräajan kuluessa voidaan tarvittaessa hallitusti siirtää ympäristöterveydenhuollon järjestäminen hyvinvointialueelta kunnille siten kuin ympäristöterveydenhuollon yhteistyöstä annetussa laissa säädetään, mikäli järjestämistapaan ei kansallisella tasolla tehdä muutoksia.

5 Lausuntopalaute

Lakiehdotus oli lausuntokierroksella 14.9.2026-25.9.2026. Lausuntoaika on ollut kuulemisohjella lyhyempi asian kiireellisuuden takia. Lausuntoa pyydettiin kohdennetusti valtiovarainministeriöltä, maa- ja metsätalousministeriöltä, Pohjois-Karjalan maakunnan kunnilta, Pohjois-Karjalan hyvinvointialueelta, Suomen Kuntaliitto ry:ltä sekä Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:ltä. Lausunnon on kuitenkin voinut jättää myös muu taho.

Lausuntoja saatiin XX kappaletta. Lausunnoissa.....

6 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan 1.1.2027.

7 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ympäristöterveydenhuollon järjestämiseen liittyvän poikkeusjärjestelyn siirtymäaikaa. Esityksellä ei laajenneta eikä supisteta poikkeusjärjestelyn soveltamisalaa vaan se on käytettävissä vain niillä alueilla, jotka ovat päättäneet asiasta voimaantulon 65 §:n 1 momentin mukaisesti. Käytännössä ehdotus koskee vain Pohjois-Karjalan hyvinvointialuetta sekä sen toimialueen kuntia.

Esityksen tarkoituksena on mahdollistaa nykyisen järjestämismallin jatkuminen mainitulle hyvinvointialueelle sekä alueen kunnille siirtymäkauden ajan sekä välttää sellaiset hallinnolliset uudelleenjärjestelyt, jotka saattaisivat osoittautua väliaikaisiksi tai tarpeettomiksi mahdollisten valtakunnallisten ratkaisujen vuoksi. Esityksellä ei näin ollen ole tunnistettu olevan vaikutuksia kuntien tai hyvinvointialueiden itsehallintoon tai niiden asukkaiden perusoikeuksien toteutumiseen.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotus voidaan hallituksen käsityksen mukaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain 65 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain (616/2021) 65 §:n 2 momentti seuraavasti:

65 §

Ympäristöterveydenhuollon tehtävien siirtäminen hyvinvointialueille eräissä tapauksissa

Edellä 1 momentissa tarkoitettu sopimus ympäristöterveydenhuollon tehtävien hoitamisesta on tehtävä 30 päivään kesäkuuta 2022 mennessä ja se on voimassa enintään 31 päivään joulukuuta 2032 asti. Sopimuksen tulee sisältää määräykset menettelystä sopimuksen päättyessä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

Laki

sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain 65 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain (616/2021) 65 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

65 §

Ympäristöterveydenhuollon tehtävien siirtäminen hyvinvointialueille eräissä tapauksissa

Edellä 1 momentissa tarkoitettu sopimus ympäristöterveydenhuollon tehtävien hoitamisesta on tehtävä 30 päivään kesäkuuta 2022 mennessä ja se on voimassa 31 päivään joulukuuta 2027 asti. Sopimuksen tulee sisältää määräykset menettelystä sopimuksen päättyessä.

Ehdotus

65 §

Ympäristöterveydenhuollon tehtävien siirtäminen hyvinvointialueille eräissä tapauksissa

Edellä 1 momentissa tarkoitettu sopimus ympäristöterveydenhuollon tehtävien hoitamisesta on tehtävä 30 päivään kesäkuuta 2022 mennessä ja se on voimassa *enintään* 31 päivään joulukuuta 2032 asti. Sopimuksen tulee sisältää määräykset menettelystä sopimuksen päättyessä.